

ПРОЦЕДУРНІ ПРИНЦИПИ НАЛЕЖНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Daruha V. A. Procedural principles of good administration and the problems of improving the national legislation

The article investigates problem issues of fixing and implementing procedural principles of good administration, in particular the principle of participation, charges for administrative decisions and forms of administrative decisions. In the article we summarize positive experience of Western European countries and its problems of usage in the Ukrainian legislation.

The first time the principles of public administration were identified in the manual «Administration and You» as a result of a comprehensive study made by the Council of Europe. These principles were divided into the following groups: «1) material (basic) principles: the principle of legality, the principle of equality before the law, the principle of proportionality, the principle of objectivity and impartiality, the principle of protection the legal rights, the principle of responsibility; and 2) procedural principles: the principle of public access to (public) services, the right to be heard, the right to representation and support, the principle of a reasonable time (period), the principle of implementation the administrative decisions and the right to appeal the administrative decisions».

Later the Council of Europe prepared the preliminary draft recommendation on good administration and consolidated Model code of good administration. According to the Model code of good administration the procedural principles are: requests from private persons, right of private person to be heard with the regard to individual decisions, right of private to be involved in certain non-regulatory decisions, charges for administrative decisions, form of administrative decisions, publication of administrative decision, publication of administrative decision, entry into force of administrative decisions, execution of administrative decisions, changes to individual administrative decisions.

In the article we focus on the three procedural principles of public administration: principle of participation, charges for administrative decisions and form of administrative decisions.

The principle of participation means that public authorities shall ensure participation by private persons through appropriate means in the development and implementation of administrative measures which concern them.

The principle of charges for administrative decisions means that charges if payable by private person to public authorities in respect of administrative decisions shall be fair and reasonable.

The principle of form of the administrative decisions means that administrative decisions shall be formulated in simple and clear language that is easily understood by private person to whom they are directed.

Author has concluded that the following problems must be resolved: harmonization of legislation in the sphere of charge for administrative decisions, approval of the Administrative procedural code of Ukraine, create better opportunities for participation private persons in the development and implementation of administrative measures that affect them.

Key words: European principles of public administration, good administration, administrative procedure, public administration.

**Даруга Владислав
Олександрович,**

*студент 4 курсу
юридичного
факультету
Київського
національного
університету
імені Тараса
Шевченка*

Україна перебуває на етапі формування нового типу відносин, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадянами. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікована Верховною Радою України, дала поштовх до розроблення нових шляхів підвищення ефективності відносин «державно-громадянин» як основної складової концепції «публічної сервісної» держави з врахуванням розроблених міжнародними та європейськими регіональними організаціями принципів і стандартів належної адміністрації [1].

Актуальність дослідження процедурних аспектів діяльності публічної адміністрації обґрунтовується тим, що принципи належної адміністрації визначають вимоги до діяльності органів публічної адміністрації у взаємостосунках із громадянами, тому можна говорити про «процедурний» характер принципів належної адміністрації. Дотримання цих принципів є однією з істотних вимог належного урядування.

У країнах Європейського Союзу врядування визначається як «низка правил, процесів та норм поведінки, що стосуються способу реалізації владних повноважень, особливо щодо питань забезпечення їх відкритості, участі громадськості, підзвітності, ефективності та скоординованості дій» [2, с. 29]. Основоположним аспектом реформ, що реалізуються інституціями Європейського Союзу з метою вдосконалення його системи врядування як «одного з чотирьох стратегічних завдань, визначених Європейською Комісією, що є складовою її чинних повноважень», є більш якісне залучення громадянського суспільства до процесу вироблення правил та політики на рівні Європейського Союзу, процедури консультацій та участі громадян у розробленні державної політики [2, с. 29].

У загальній теорії адміністративного права наукові дослідження з тематики адміністративних процедур представлено в роботах В. Авер'янова, Ю. Бит'яка, Н. Гнидюк, І. Грицяка, О. Лагоди, Г. Писаренко, А. Пухтецької, В. Тимошука, Г. Ткач, В. Шкарупи та ін. Серед зарубіжних науковців, що здійснювали дослідження у сфері адміністративних процедур,

варто назвати І. Блауберга, Дж. Грегга, Х. Зігварта, Ж. Зімера, Р. Карнапа, С. Касіса, Г. Левіна, М. Фромонта, Е. Юдіна та ін.

Метою статті є дослідження сутності та проблематики закріплення й реалізації окремих процедурних принципів належної адміністрації, а також обґрунтування необхідності застосування позитивного досвіду деяких європейських країн в українській правотворчості та правозастосовній практиці.

Завданнями статті є обґрунтування доцільності врахування європейських процедурних стандартів у діяльності органів публічної адміністрації; розгляд вимог процедурних принципів; формулювання пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства з врахуванням зарубіжного досвіду.

Уперше принципи взаємостосунків органів публічної влади з приватними особами були визначені в посібнику «Адміністрація і Ви» як результат проведеного Радою Європи комплексного дослідження принципів «позитивного адміністративного права и адміністративного процесу, имеющих первостепенную важность для защиты частных лиц в сфере отношений с административными органами» [3, с. 62]. У збірнику було узагальнено такі їх види: «1) матеріальні (базові) принципи: принцип законності, принцип рівності перед законом, принцип відповідності статутним цілям, принцип пропорційності, принцип об'єктивності та безсторонності, принцип захисту довіри до закону та законодавчо закріплених прав, принцип відповідальності;

2) процедурні принципи: принцип доступу до державних (публічних) послуг, право бути почутим, право на представництво та допомогу, принцип розумного строку (терміну), принцип повідомлення, пояснення причин та визначення засобів захисту прав і апеляцій, принцип виконання адміністративних рішень» [4, с. 145]. Ураховуючи зміст такої класифікації, у 2005–2007 рр. Радою Європи спільно з Європейським Союзом було здійснено уніфікацію відповідних принципів, що стало проміжною ланкою до розроблення проекту Модельного кодексу належної адміністрації [5].

Традиційно в європейській науці поділ принципів, які визначають правові засади взаємовідносин між органами публічної влади та приватними особами, здійснюється на дві основні групи — базові та процедурні.

До переліку процедурних принципів взаємостосунків органів публічної влади з громадянами, які містяться у проекті Модельного кодексу належної адміністрації [5, с. 30–34], належать такі: запити приватних осіб; право приватних осіб бути вислуханими перед прийняттям індивідуальних рішень; право приватних осіб бути залученими в прийняття певних нерегуляторних рішень; оплата адміністративних рішень; форма адміністративних рішень; опублікування адміністративних рішень; вступ у силу адміністративних рішень; виконання адміністративних рішень; зміни в індивідуальних адміністративних рішеннях.

Цікавим також видається дослідження, проведене за сприяння

Європейського Союзу, у якому пропонується класифікація внутрішніх принципів належної адміністрації на три основні групи: базові принципи, базові права, базові обов'язки [6].

Надалі пропонуємо зосередити увагу на окремих процедурних принципах, які відіграють важливу роль у побудові двосторонніх взаємовідносин між органами публічної адміністрації та громадянами на основі класифікації запропонованої у проекті Модельного кодексу належної адміністрації.

Першим таким принципом визначаємо принцип участі. Сьогодні існує низка підходів до розуміння такого принципу як однієї з ключових засад функціонування належної адміністрації.

Так, І. Грицяк принцип участі розглядає «як сприймання громадян та їхніх організацій не як пасивних об'єктів (або суб'єктів) політики й адміністративних рішень, а як безпосередніх, активних і зацікавлених сторін, що мають право брати активну участь у процесі прийняття адміністративних рішень на всіх етапах політики — від початкових стадій і протягом усього циклу політики й управління» [2, с. 30].

На думку А. Пухтецької, принцип участі полягає в тому, що суб'єкти публічної адміністрації зобов'язані надавати (забезпечувати) відповідними засобами участь приватних осіб для уможливлення застосування адміністративних заходів, що їх стосуватимуться [7, с. 91]. Ураховуючи зміст німецької доктрини адміністративного права, під участю громадян слід розуміти участь осіб, інтереси яких особливим чином зачіпає певне рішення [8, с. 120].

Коло законодавчо визначених форм охоплює класичну індивідуальну участь згідно з принципами правової держави та участь на рівні об'єднань, груп і представників, включаючи участь громадськості. Законодавство Європейського Союзу зобов'язує держави-члени розвивати ці форми та доповнювати їх можливостями транскордонної участі громадян. Таким чином, окреслюється лінія зв'язку між демократичними моделями участі громадян і векторами розвитку правової держави, спрямована на те, щоб вийти на з'ясування інтересів «середнього рівня», яке б виходило за межі індивідуальних правових позицій.

Інформування, заслуховування та намагання досягти розуміння — ось ті адміністративно-політичні раціональні способи дії, до яких закон часто зобов'язує виконавчу владу. Не викликає заперечення також і той факт, що участь громадян, інтереси яких зачіпає адміністративне рішення, у названих формах, крім того, сприяє формуванню відкритого та прозорого урядування, як того вимагають права держава та демократія.

Спираючись на ці дані, загальне адміністративне право має на меті систематизувати масив законодавчих норм щодо участі громадян і дослідити можливості їх подальшого вдосконалення як нових складників адміністративних процедур, структурованих за інтересами. При цьому В. Глезер справедливо звертав увагу на те, що участь громадян є «формальним впливом» на процес прийняття рішень і тим самим також на саме рішення [8, с. 123]. Така ідея участі у формуванні має сприяти підвищенню можливостей впливу третіх

осіб насамперед у тих випадках, де йдеться про конкретизацію остаточного юридичного складу норм законів — наприклад, концепцій планування або надання соціальних послуг.

Активна участь громадян може покращити демократичну легітимацію тією мірою, якою вона збагачує зсередини відкриті програми рішень, створені парламентом. У відповідно організованій формі вона може також стати елементом інституційної легітимації органів публічної адміністрації. Це стосується, зокрема, участі представницького оформлення інтересів у колегіальних органах. Однак легітимаційна відповідальність держави, яка, як правило, має охоронятися законом, мусить пильнувати за тим, щоб відповідні процедури не потрапили під односторонній тиск спеціальних інтересів. Особливою формою організованої та юридично систематизованої участі має стати функціональне самоврядування.

Ураховуючи європейський досвід, слід відзначити, що законодавство країн Європейського Співтовариства передбачає, що громадяни, треті особи, об'єднання, спілки й громадськість отримують у рамках адміністративного права співтовариств та адміністративного права адміністрації Європейського Союзу можливість участі, зокрема з метою сприяння раціональності державних рішень. Унаслідок цього змінюється концепція адміністративної процедури: від колишньої мети інформування адміністративним органом через процедуру забезпечення основоположних прав відповідно до розуміння процедури й участі в процедурі як радше

об'єктивно-правових, структурно визначених елементів.

Повертаючись до українського законодавства, слід зазначити, що принцип участі отримав своє нормативне закріплення в таких нормативно-правових актах: в Указі Президента України «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 31 липня 2004 р. № 854/2004 та Постанові Кабінет Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996-2010-п, якою зокрема затверджені «Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» та «Типове положення про громадську раду при міністерстві та інших центральних (місцевих органах виконавчої влади)» [9; 10].

Наступним принципом, реалізація якого в українському законодавстві, на жаль, досі не вирішена належним чином, є питання оплати адміністративних актів, тобто витрат, понесених приватними особами на оплату прийнятих суб'єктом публічної адміністрації адміністративних актів.

Для того щоб краще зрозуміти проблемність цього питання, пропонуємо розглянути його на прикладі плати за надання адміністративних послуг як «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи» [11].

Сьогодні в Україні відсутній системний нормативно-правовий акт, який би врегулював питання оплати адміністративних послуг. Тому суб'єктам звернення за адміністративними послугами важко орієнтуватися в порядку та розмірах оплати, що призводить до сплати необов'язкових платежів.

В одних випадках плата за адміністративні послуги визначається в законах (наприклад, Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 № 7-93 визначає розміри плати за видання паспортних документів та деякі інші адміністративні послуги; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» від 26 листопада 2015 № 835-VIII визначає розмір адміністративного збору за реєстрацію окремих категорій юридичних осіб та отримання різного роду адміністративних послуг, пов'язаних із забезпеченням їх діяльності). Таких законів налічується більше сотні, і вони по-різному називають платежі, які мають характер плати за адміністративні послуги («державне мито», «адміністративний збір», «ліцензійний збір», «плата» тощо), а також по-різному визначають і самі розміри плати (у неоподаткованих мінімумах, мінімальних заробітних платах, в абсолютних одиницях, зокрема в іноземних валютах, у відсотковому вимірі тощо).

В інших випадках платежі за надання адміністративних послуг закріплюються на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Наприклад, згідно із Законом України «Про

політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 № 2365-III розмір реєстраційного збору встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Крім того, досить часто із споживачів стягують додаткові платежі за дії, які нав'язуються при наданні адміністративних послуг, закріплені в актах центральних органів виконавчої влади та навіть окремих державних підприємств (наприклад, послуги ДП «Документ» у сфері управління Державної міграційної служби України визначені наказом цього підприємства від 18 липня 2012 р. № 54/1).

Частими є випадки, коли навіть законодавчо встановлені розміри плати за адміністративні послуги є непропорційними щодо тих затрат часових і трудових ресурсів, які витрачаються при наданні конкретної адміністративної послуги. Наприклад, у Декреті Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 р. №7-93 «Про державне мито» передбачається, що за видання паспорта громадянина України в разі обміну замість втраченого чи пошкодженого справляється плата в розмірі 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, тоді як за видання паспорта громадянина України для виїзду за кордон — 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Однак очевидно, що витрати органу влади на надання цих двох однопорядкових послуг настільки не відрізняються.

Таким чином, у зв'язку з невідповідністю законодавства (закріплення норм щодо оплати послуг у нормативно-правових актах різного рівня — законах, актах Кабінету

Міністрів України, наказах центральних органів виконавчої влади і навіть окремих державних підприємств) із споживачів кошти можуть стягуватися без належних підстав і в необґрунтованих розмірах, що суперечить сутності «принципу оплати адміністративних актів», оскільки плата має бути справедливою та обґрунтованою.

Значною мірою проблема оплати адміністративних послуг залежить від порядку формування та наповнення державного бюджету, що складається із загального та спеціального фондів. Останніми роками більшість коштів за адміністративні послуги спрямовувалися до загального фонду державного бюджету, де вони фактично «розчиняються». Відтак у суб'єктів надання адміністративних послуг не вистачає ресурсів на належне надання таких послуг. Це вважається однією з причин, чому органи влади зацікавлені в наданні додаткових «платних послуг», кошти за які більшою мірою виконують компенсаційну функцію [12, с. 376–377].

На нашу думку, ця проблема має бути вирішена шляхом закріплення в законодавстві України чіткого порядку використання адміністративного збору з урахуванням «принципу цільового використання коштів», які спрямовуватимуться на часткове або повне відшкодування державі, громаді, а точніше — уповноваженим ними суб'єктам — витрат, пов'язаних із наданням адміністративних послуг. Як результат, адміністративний збір має зараховуватися до спеціального фонду державного бюджету шляхом його

«прив'язки» до суб'єкта, який надає адміністративні послуги. Якщо ж розмір адміністративного збору встановлюється з метою отримання додаткових публічних доходів, то кошти від надання таких послуг мають розподілятися на дві групи: 1) ті, що використовуються для покриття витрат суб'єкта надання послуг шляхом зарахування до спеціального фонду державного бюджету; 2) ті, що зараховуються до загального фонду державного та/або місцевого бюджетів.

Загалом передумовою розв'язання проблем, пов'язаних із визначенням і стягненням плати за надання адміністративної послуги, має стати прийняття систематизованого Закону, яким будуть урегульовуватися питання оплати адміністративних актів.

Важливим є законодавче визначення поняття та видів адміністративного збору, адже, відштовхуючись від них, фактично можна затвердити перелік послуг, за які стягується адміністративний збір, а також перелік суб'єктів, які матимуть право встановлювати конкретні розміри адміністративного збору [12, с. 378].

Насамкінець розмір адміністративного збору має визначатися на недискримінаційній основі та не має бути перешкодою для отримання адміністративної послуги, крім випадків, коли адміністративний збір встановлено з метою отримання додаткових публічних доходів. Так, згідно із ст. 15 Закону Франції від 17 липня 1978 р. «Про встановлення заходів для покращення відносин між адміністрацією й громадськістю та окремих положень адміністративного, соціального та фінансового порядку» адміністрація

мусить забезпечити, щоб розміри адміністративних зборів установлювалися на недискримінаційній основі та їх вартість не перевищувала витрати на адміністрування збору, виготовлення та надання інформації, а також компенсації, передбачених у Законі [13].

Останнім із принципів, на який слід звернути увагу, є форма адміністративних рішень. Так, адміністративні акти мають бути сформульовані простою, зрозумілою мовою, що легко сприймається приватними особами. Зазначення відповідних підстав є обов'язковим для будь-якого несприятливого адміністративного акта, прийнятого щодо приватних осіб, із зазначенням правових і фактичних підстав, на основі яких було прийнято рішення [5, с. 31].

Що ж до конкретних форм вираження адміністративних актів, то це письмова форма, усна, електронна, а також інші, передбачені законом. Сьогодні найперспективнішою є саме електронна форма адміністративних актів з огляду на зручність їх прийняття, доведення до відома, виправлення, а також найнижчу собівартість. Проте, навіть при використанні електронної форми має бути дотримано вимоги щодо реквізитів актів та підпису відповідальних осіб.

Відповідність актів процедурним стандартам є проявом вимог до форми таких актів, а також тісного взаємозв'язку з дійсністю адміністративних актів. Таким чином, приймаючи певне рішення чи вчиняючи певний захід, орган публічної адміністрації має чітко дотримуватися вищезазначеної процедури, діючи одночасно в межах своїх повноважень.

Такі вимоги мають бути закріплені у вигляді уніфікованих правил діяльності всіх органів публічної адміністрації на рівні спеціального Закону чи Кодексу. Такий рівень правового регулювання зумовлений специфічним значенням такого акта у зв'язку із спрямованістю його на виникнення прав та обов'язків для фізичних та/або юридичних осіб. Порушення таких правил може призводити до нікчемності відповідного акта (у разі виходу за межі компетенції), оскарження або до необхідності виправлення.

Сьогодні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би уніфікував вимоги та правила до адміністративних актів, які приймаються тим чи іншим суб'єктом владних повноважень. Як результат, кожний нормативний акт (закон або підзаконний акт) установлює свою окрему форму та вимоги до адміністративного рішення, що призводить до порушень з боку суб'єктів, які здійснюють видання таких актів, у вигляді зловживання повноваженнями в цій сфері.

Єдиним актом, який мусить урегулювати це питання, має стати Адміністративний процедурний кодекс України, який, на жаль, досі не прийнято. Доцільність прийняття цього нормативного акта передусім обумовлено тим, що в Україні, на відміну від більшості демократичних держав, досі на законодавчому рівні не врегульовано питання взаємовідносин державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з фізичними і юридичними особами щодо прийняття адміністративного акта та його виконання. Як наслідок, це

не дозволяє органам влади діяти неупереджено та ефективно, а громадянам — відчувати себе захищеними від свавілля з боку службових осіб. Як свідчить світовий досвід, наявність єдиних правил адміністративної процедури, по-перше, забезпечує рівність усіх її учасників перед законом, оскільки до всіх однорідних справ застосовується процедура, а по-друге, чітко законодавче визначення адміністративної процедури є необхідною умовою здійснення ефективного контролю за прозорістю й законністю діяльності органів влади [14, с. 13].

За результатами проведеного дослідження варто зробити такі висновки:

Сьогодні жодний акт законодавства нашої держави не містить вимог щодо необхідності дотримуватися принципів належної адміністрації. Однак необхідність урахування європейських стандартів належної адміністрації як складової належного урядування перевірено багаторічним досвідом прогресивних країн світу. Беручи за основу практику Німеччини, Франції, Австрії, Польщі та багатьох інших держав, Україна має міцне теоретичне підґрунтя для побудови ефективної системи органів публічної адміністрації. Окрім досвіду функціонування адміністративних процедур в інших країнах, потрібно також ураховувати зміст «European principles of public administration», розроблених SIGMA спільно з OECD, а також комплексні дослідження, проведені під егідою Ради Європи та Європейського Союзу, зокрема враховуючи Модельний кодекс належної адміністрації. При тому

актуальною залишається пропозиція створення Кодексу належної адміністрації для України з метою врегулювання взаємовідносин органів публічної адміністрації з громадянами.

Серед європейських принципів адміністративного права, які потребують першочергової імплементації до чинного українського законодавства, треба виділити принципи належної адміністрації, зокрема процедурну їх складову, оскільки саме вони характеризують взаємозв'язок між публічною адміністрацією та громадянами. Уніфікація правового регулювання адміністративних процедур має бути завершена шляхом прийняття Адміністративного процедурного кодексу України з урахування змісту кожного з процедурних стандартів належної адміністрації.

Прагнення України стати спочатку асоційованим, а згодом і повноцінним членом Європейського Союзу має не тільки відповідати Копенгагенським і Мадридським критеріям, але й реалізовуватися відповідно до їхньої сутності. Це означає, що Україна в проведенні реформ, зокрема у сфері публічного управління, має керуватися не лише внутрішньою політичною кон'юктурою, але й чітко визначеними європейськими стандартами, в основу яких покладено здобутки європейської цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Урядовий

портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf

2. Стандарти європейського врядування: навч. посіб. / [Грицяк І. А., Оржель О. Ю., Гладкова С. М. та ін.]; за заг. ред. І. А. Грицяка. — К.: НАДУ, 2011. — 184 с.

3. Руководство «Администрация и Вы — принципы административного права в области отношений между административными органами и частными лицами» (часть первая) // Администрация и частные лица — европейский и российский опыт поиска взаимопонимания / [Тихомиров Ю. и др.]; под общ. ред. В. Н. Южакова. — М.: Статут, 2006. — 235 с.

4. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права: монографія / за заг. ред. д. ю. н., проф. В. Б. Авер'янова. — К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. — 237 с.

5. Council of Europe. Preliminary draft Recommendation on Good Administration and Consolidated Modal Code of Good Administration, prepared by the scientific expert and the Secretariat, Working party of the project group on administrative law. — Strasbourg, 10–12 July 2006. — p. 26–34 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdej/Administrative%20law/Documents/CJ-DA_GT\(2006\)%203%20E%20Report%204th%20meeting%2010-12%20July%202006.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdej/Administrative%20law/Documents/CJ-DA_GT(2006)%203%20E%20Report%204th%20meeting%2010-12%20July%202006.pdf)

6. Principles of good administration in the member-states of the European Union [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2000-2005-english/200504.pdf>

7. Загальне адміністративне право: підручник / [Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.]; за заг. ред.

І. С. Гриценка. — К.: Юрінком Інтер, 2015. — 568 с.

8. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання: основні засади та закладання систематики адміністративного права / Ебергард Шмідт-Ассманн; [пер. з нім. Г. Рижков, І. Сойко, А. Бакаков]; відп. ред. О. Сироїд. — [2-ге вид., переробл. та доповн.]. — К.: «К.І.С.», 2009. — 552 с.

9. Указ Президента України «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 31 липня 2004 р. № 854/2004 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/854/2004>

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996-2010-п [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>

11. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 № 5203-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

12. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування: збірник матеріалів / [Тимошук В. П., Добрянська Н. Л., Курінний О. В., Школьний Є. О. та ін.] / заг. ред. В. П. Тимошука, О. В. Курінного. — Київ, 2015. — 428 с.

13. Плата за адміністративні послуги: встановлення та використання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/administr/doc2.doc>

14. Авер'янов В. Б. Значення адміністративних процедур у реформуванні адміністративного права / В. Б. Авер'янов // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 3. — С. 8–14.

Даруга В. О. Процедурні принципи належної адміністрації та проблеми вдосконалення вітчизняного законодавства

Статтю присвячено проблемним питанням закріплення та реалізації процедурних принципів належної адміністрації, зокрема принципу участі, оплати адміністративних актів та форми адміністративних актів. На підставі здійсненого в статті аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження аналогічних стандартів в інших державах сформульовано пропозиції для вдосконалення українського законодавства.

Ключові слова: європейські принципи публічної адміністрації, належна адміністрація, адміністративна процедура, органи публічної адміністрації.

Даруга В. А. Процедурные принципы надлежащей администрации и проблемы усовершенствования отечественного законодательства

Статья посвящена проблемным вопросам закрепления и реализации процедурных принципов надлежащей администрации, в частности принципа участия, оплаты административных актов и формы административных актов. На основании проведенного в статье анализа отечественного и зарубежного опыта внедрения аналогичных стандартов в других государствах сформулированы предложения по совершенствованию украинского законодательства.

Ключевые слова: европейские принципы публичной администрации, надлежащая администрация, административная процедура, органы публичной администрации.

Стаття надійшла до друку 29 грудня 2015 р.